

„Defilada” reż. Andrzej Fidyk

Opracowanie Radosław Dąbrowski

I. PODSTAWOWE TECHNIKI NAUCZANIA

STOPKLATKA	
Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
<p>Pokaż uczniom kadr z pomnikami (0:23).</p> <p>Pokaż uczniom kadr z chłopcem z bronią (55:00).</p>	<ul style="list-style-type: none">• Kogo upamiętniają posągi?• Czy któryś z pomników wyróżnia się wśród pozostałych?• Dlaczego wśród pomników obecne jest objęte przez Wielkiego Wodza Kim Ir Sena ramieniem dziecko? Jaki przekaz dla oglądających monumentalne dzieła rzeźbiarskie ma taka scena?• W co może celować chłopiec?• Czy możemy dostrzec jakieś emocje malujące się na jego twarzy? Jakie wrażenie sprawia? W jaki sposób trzyma broń?• Czy można wskazać pewne symboliczne znaczenie kadru?
DŹWIĘK I OBRAZ	
Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
<p>Pokaż uczniom scenę powitania Kim Ir Sena (4:11–7:07).</p> <p>Pokaż uczniom scenę z dziełami malarskimi przy wyłączonym dźwięku (13:24–14:47).</p>	<ul style="list-style-type: none">• Jaka atmosfera panuje na sali?• Kto jest na niej obecny?• Co słyszymy? Jakie dźwięki dominują? Czy wpływają one na odbiór obrazu przez widza?• Jakie emocje wzbudza w widzu scena powitania Wielkiego Wodza?• Jaka jest jej wymowa?• Z przedstawicielami jakich grup społecznych oraz zawodowych spotyka się Wielki Wódz?• Jakich dziedzin życia dotyczą osobiste wskazówki przywódcy państwa koreańskiego?• Jakie relacje panują pomiędzy obywatelami narodu a Kim Ir Senem?• Co Wielki Wódz robi? Dlaczego spotkał się z tymi ludźmi?

CZOŁÓWKA I TYŁÓWKA

Wskazówki dla nauczyciela

Pokaż uczniom czołówkę filmu.

Pokaż uczniom tyłówkę filmu.

Pytania do uczniów

- Jakie elementy tworzą czołówkę? Czy jest ona rozbudowana? Do czego służy?
- Jakie elementy tworzą tyłówkę? Czy jest ona rozbudowana? Do czego służy?
- Jaki nastrój panuje podczas tyłówki? Co w niej widzimy? Jakie dźwięki słyszymy?
- Czy wydarzenia w tyłówce niosą ze sobą jakieś symboliczne znaczenie?
- Jakie zawody filmowe pojawiają się w tyłówce?
- Czym zajmują się przedstawiciele tych zawodów?

UJĘCIE

Wskazówki dla nauczyciela

Pokaż uczniom ujęcie (1:21–1:32).

Pytania do uczniów

- Z jakiej perspektywy ukazany został pomnik Kim Ir Sena?
- W jakim położeniu znajduje się kamera? Czemu służy taki zabieg?

PODPOWIEDŹ: Warto przytoczyć pojęcie żabiej perspektywy, czyli ustawienia z ziemi. Jest to ujęcie z dołu, szczególnie nisko umieszczony punkt widzenia kamery, ukazujący obraz rzeczywistości z przyziemnej perspektywy. Spotykane często np. podczas przemówień, aby nadać wypowiadającemu się monumentalny charakter, podkreślić jego wysoką pozycję i siłę.

TRANSFORMACJE RODZAJOWE

Wskazówki dla nauczyciela

Zadaj uczniom przygotowanie planu wycieczki dla turysty, który wybiera się do Korei Północnej, aby poznać życiorys Kim Ir Sena.

Pytania do uczniów

- Uczniowie tworzą plan wycieczki – przykładowo w formie folderu lub broszury. Zadaniem jest stworzenie harmonogramu zajęć i aktywności, które pozwolą turyście poznać życiorys Kim Ir Sena. W planie mogą się znaleźć rozmaite miejsca, w których z różnych powodów w czasie dzieciństwa albo kariery politycznej przebywał Wielki Wódz; zabytki, teksty kultury oraz rozmaite dzieła architektoniczne mu poświęcone; spo-

Filmoteka Szkolna

tkania z osobami, która o charakterze prywatnym, społecznym lub politycznym miały możliwość obcowania z Kim Ir Senem. Wycieczka może stanowić także szansę na poznanie historii Korei Północnej, obszarów jej edukacji, kultury czy religii.

II. KLUCZOWE PYTANIA

PRACA KAMERY

- Przypomnij uczniom scenę ze wskazówką udzieloną przez Kim Ir Sena pracownikom telewizji (15:35–15:50). Czy porada Wielkiego Wodza znajduje zastosowanie w *Defiladzie*? Jakie sceny przypominają sposób kręcenia, o którym mówił przywódca Korei Północnej?
- Czy w dokumencie Andrzeja Fidyka występują częściej ujęcia w ruchu czy statyczne?
- W jaki sposób praca kamery wpływa na odbiór obrazu? Co podkreśla?
- Jakie plany filmowe widzimy w *Defiladzie*?

PODPOWIEDŹ: Definicje planów filmowych:

Plan amerykański – sposób kadrowania, w którym postać człowieka widziana jest od kolan w górę

Plan ogólny – sposób kadrowania, w którym skala obiektu widocznego na ekranie jest mała. Sylwetki bohaterów są widoczne z daleka i nie są na ogół rozpoznawalne

Plan średni – sposób kadrowania, w którym obiekt widoczny na ekranie jest średniej wielkości; postać człowieka widziana od pasa w górę zajmuje w tym planie większość kadru

Plan totalny – plan, w którym przedstawiony obiekt widoczny jest w bardzo małej skali; widok całego pejzażu, budynku albo tłumu ludzi, który wypełnia ekran

Półzbliżenie – sposób kadrowania, w którym skala obiektu widocznego na ekranie jest dość duża; postać człowieka, widziana od klatki piersiowej w górę, zajmuje w takim planie większość kadru

Zbliżenie – jeden z bliskich planów filmowych, czyli rodzaj kadrowania, w którym skala obiektu w kadrze jest relatywnie duża; najczęściej będzie to głowa postaci od szyi w górę albo przedmiot porównywalnej wielkości, który wypełnia większość kadru.

Źródło: B. Bordwell, K. Thompson, *Film Art. Sztuka filmowa. Wprowadzenie*, tłum. Bogna Rosińska, Warszawa 2014

KOLORYSTYKA

- Czy można wskazać kolory, które dominują w dokumencie?
- Jakie jest ich symboliczne znaczenie?

PODPOWIEDŹ: Warto zapoznać uczniów z symbolami narodowymi Korei Północnej oraz symboliką wybranych barw podstawowych, przykładowo czerwonej.

POSTACI

- Komu poświęcony został dokument Andrzeja Fidyka?
- Kto wypowiada się przed kamerą?
- Czy w *Defiladzie* można wskazać jedną wiodącą postać czy występuje w nim bohater zbiorowy?
- Jaki obraz społeczeństwa Korei Północnej kształtuje się w filmie?
- Jakich określeń używa się w odniesieniu do postaci Kim Ir Sena?
- W jaki sposób poznajemy życiorys Kim Ir Sena?

PODPOWIEDŹ: Warto zauważyć, że życie, osiągnięcia oraz sylwetka Wielkiego Wodza w dużym stopniu rysują się w wyobraźni widza na podstawie relacji obywateli kraju. W poznaniu Kim Ir Sena służą również rozmaite dzieła sztuki, które zostały mu poświęcone lub własne utwory przywódcy Korei Północnej. *Defilada* nie jest typem dokumentu opowiadającego o losach jednostki, w której bazuje się przede wszystkim na budowaniu narracji z materiałów archiwalnych, czy podążaniu z kamerą za bohaterem filmu, rejestrując w ten sposób jego codzienność.

- Jak określa się przeciwników Korei Północnej? Kim oni są?

MUZYKA I DŹWIĘK

- Jakie elementy muzyki diegetycznej oraz niediegetycznej słyszymy w dokumencie?

PODPOWIEDŹ: Dźwięk diegetyczny stanowi integralną część świata przedstawionego (np. muzyka grana przez zespół występujący filmie); źródło niediegetycznego natomiast znajduje się poza obrębem świata przedstawionego (np. komentarz pozakadrowy narratora albo przygotowana przez muzyka kompozytora).

- Czy można wskazać pewne powtarzające się dźwięki?

PODPOWIEDŹ: Warto zwrócić uwagę na powracające sceny zgromadzeń, parad oraz wystąpień artystycznych, w których oklaski, wrzawa, pieśni czy gra zespołów muzycznych potęguje ogólną atmosferę wzniosłości oraz patetyczności danych zdarzeń dedykowanych Kim Ir Senowi.

KOMPOZYCJA (MISE-EN-SCÈNE)

- W jaki sposób pokazywani są bohaterowie?
- Czy zachowania filmowanych postaci są naturalne, czy sprawiają wrażenia zainscenizowanych?
- Jak prezentowane są przedmioty należące do Kim Ir Sena czy dzieła sztuki mu poświęcone?
- Jak ukazane są miejsca, w których rozgrywa się akcja filmu?

MOTYWY

- Motyw odpowiedzialności. Jak można rozumieć pojęcie odpowiedzialności ponoszonej przez reżysera w trakcie kręcenia dokumentu? Czy reżyser jest odpowiedzialny za wydźwięk filmu? Z jakim dylematem się zmagają? Z jednej strony jego zadaniem jest rejestrowanie zastanej rzeczywistości takiej, jaka ona jest, z drugiej jako autor może decydować o tym, które ujęcia zostaną wykorzystane i jaka będzie finalna wypowiedź przygotowywanego utworu.
- Motyw nowomowy. Jakie elementy nowomowy można wskazać w wypowiedziach występujących w dokumencie bohaterów?
- Motyw perswazji. Jakimi metodami bohaterowie *Defilady* starają się przekonać widza do określonych postaw oraz wartości?
- Motyw totalitaryzmu. W jaki sposób państwo Korei Północnej kontroluje swoją społeczność obywatelską? Jakie postawy zgodne z reżimem politycznym można zaobserwować w *Defiladzie*?
- Motyw propagandy. Jakie postawy i wartości są propagowane w *Defiladzie*? Za pomocą jakich mechanizmów psychologicznych się to odbywa? Przy użyciu jakich obrazów oraz symboli?

NARRACJA

- Czy prowadzona narracja ma charakter obiektywny czy subiektywny?
- Kto jest narratorem w dokumencie?
- Czy w filmie pojawia się komentarz pozakadrowy?

MIEJSCE AKCJI

- Gdzie rozgrywa się akcja dokumentu?
- Jakie miejsca odwiedził Andrzej Fidyk?
- Jaka jest relacja bohaterów z otoczeniem, w którym przebywają?
- Czy wydarzenia, które sfilmował Andrzej Fidyk, mogły zostać zainscenizowane?

MONTAŻ

- Jakie rodzaje montażu możemy zaobserwować w *Defiladzie*?
- Jakie tempo cechuje dokument?
- Jak zostały zmontowane występy artystyczne Koreańczyków na dużych obiektach przy udziale kilkudziesięciotysięcznej widowni? Czemu służą stosowane naprzemiennie plany filmowe: od ogólnego po zbliżenie? W jakich momentach użyty został dany plan?

III. POMYSŁY NA ĆWICZENIA

PISANIE I CZYTANIE

- Poproś, aby uczniowie zaproponowali skojarzenia do terminu „film dokumentalny”. Zapisz propozycje uczniów na tablicy, a następnie wspólnie stwórzcie definicję filmu dokumentalnego.
- Uczniowie tworzą listę cech, które świadczą o tym, że *Defilada* jest dziełem dokumentalnym. Jakie elementy tego rodzaju filmowego dostrzegamy w utworze Andrzeja Fidyka? Co świadczy o tym, że nie jest przykładem dzieła fabularnego?
- Uczniowie piszą definicje pojęć: propaganda, komunizm, nowomowa, perswazja, totalitaryzm, manipulacja.
- Przypomnij uczniom scenę ze wspomnieniami Kim Ir Sena z czasów dzieciństwa (7:53–10:10). Następnie uczniowie piszą w punktach charakterystykę Wielkiego Wodza. Obraz jakiego dziecka kształtuje się na podstawie wspomnień? Kim był młody Kim Ir Sen? Jakie cechy charakteru wykazywał? Jakie miał relacje z rówieśnikami? Jaka zajmował pozycję w środowisku młodzieży? Czym się zajmował? Co lubił robić w wolnym czasie?
- Uczniowie piszą rozprawkę na temat: „Wychowywanie społeczeństwa w Korei Północnej na przykładzie filmu *Defilada*”.

PODPOWIEDŹ: Warto przypomnieć uczniom fragmenty dokumentu przybliżające specyfikę edukacji w kraju Kim Ir Sena (17:40–20:32; 23:28–31:46; 54:58–55:59). Uczenie przedszkolaków oraz uczniów szkół ma miejsce w dni robocze, do rodziców wracają tylko na weekendy, zatem młode umysły kształtowane są niemal nieustannie. Nauczyciele wpajają im pewne postawy, gesty, specjalne pozy, opowiadają o historii Wielkiego Wodza oraz jego przodków. Uczą posługiwania się bronią. Dzieci wyuczone są odpowiedzi na pytania o życiorys oraz dokonania przywódcy kraju.

SŁUCHANIE I MÓWIENIE

- Przypomnij uczniom scenę, w której cytowane są słowa Kim Ir Sena na temat znaczenia sztuki oraz roli, którą powinien pełnić reżyser. Następnie uczniowie dyskutują na temat pozycji artysty, jaką zajmuje w Korei Północnej oraz czym dla krajowych władz jest medium filmowe. Jakie zadania stoją przed reżyserem filmowym? Komu jest podporządkowany? Czy można o nim mówić jako autorze nakręconego dzieła? Jaki wpływ na społeczeństwo mają mieć dzieła sztuki?
- Uczniowie dzielą się na dwie grupy. Zadaniem jednej jest dowieść, że *Defilada* stanowi pozytywny obraz Korei Północnej, druga natomiast, że dokument stawia państwo Kim Ir Sena w złym świetle. Swoje argumenty przygotowują w formie listy, następnie naprzemiennie wygłaszając je przed przeciwnym zespołem.

PODPOWIEDŹ: Przy tym zadaniu warto wprowadzić pojęcie hiperboliczności jako pewnej cechy społeczeństwa i kultury spektaklu. To, co wylbrzymione i wzmocnione, szybciej i efektowniej przyswaja aparat poznawczy współczesnego (w tym przypadku filmowego) widza. U podstaw spektakularności w rozmaitych mediach (nie tylko filmowych) stoi hiperbolizacja poruszanych tematów oraz problemów. Czy w przypadku *Defilady* hiperbolizacja szkodzi czy wpływa korzystnie na obraz Korei Północnej i postaci Kim Ir Sena?

ZADANIA AKTYWIZUJĄCE

- Śmiech. Zażenowanie. A może strach? – każdy z uczniów ma za zadanie opowiedzieć pokrótce o swoich podstawowych uczuciach, które mu towarzyszyły podczas oglądania *Defilady*. Czy po obejrzeniu dokumentu były takie same, jak na początku seansu? Które sceny zrobiły największe wrażenie? Które wzbudziły śmiech, zdumienie albo lęk?

PODPOWIEDŹ: Podczas Festiwalu Filmów Dokumentalnych w Krakowie w 1989 r. na wyświetlaną *Defiladę* widownia najpierw reagowała śmiechem, następnie wraz ze zrozumieniem przez nią przesłania dokumentu doszło do zmiany nastroju. Publiczność odczuła zażenowanie czy strach, będąc świadomą tego,

Filmoteka Szkolna

jakie mechanizmy stosowane wobec obywateli obecne są w Korei Północnej. Warto sprawdzić, czy reakcje i przeobrażenia stanów emocjonalnych uczniów były podobne.

ĆWICZENIA PRAKTYCZNE

- Uczniowie przygotowują w domu prezentację (w formie slajdów lub zmontowanych materiałów audiowizualnych) na temat wybranego przez siebie bohatera, którą następnie zademonstrują na lekcji reszcie klasy. Zadaniem jest zainspirowanie się *Defiladą* i pokazanie wszelkich pozytywnych cech charakteru, dokonań, osiągnięć oraz wartości związanych z bohaterem z wyolbrzymieniem, hiperbolizacją, świadomym ich przerysowaniem, tak aby formą prezentacja przypominała treść dokumentu Andrzeja Fidyka.

KSZTAŁCENIE WIELOKIERUNKOWE

- Uczniowie rysują oś czasu i wspólnie określają rok oraz epokę historyczną, w której powstała *Defilada*. Następnie wypisują na osi znane im ważne wydarzenia o charakterze społecznym czy politycznym na świecie. Na końcu dyskutują, w jaki sposób czynniki te mogły warunkować powstanie filmu – jego tematykę, formę oraz przesłanie.
- Uczniowie tworzą tabelkę z podziałem na dwie kolumny: Korea Północna i Polska. Mając na uwadze rok powstania dokumentu Andrzeja Fidyka, porównują obydwa kraje, zastanawiając się nad tym, czy można znaleźć pomiędzy nimi wspólne mianowniki albo różnice, np. przy określeniu ówczesnych ustrojów politycznych, sytuacji w szkolnictwie, gospodarce czy dostępie przez obywateli danego z krajów do nowinek technologicznych.

Wykorzystano format analiz filmoznawczych przygotowany na podstawie opracowań British Film Institute.

Organizatorzy:

